Przegląd Kościelny

Nr. 46. Poznań, 15 Maja 1884. Rok V.

„PRZEGLĄD KOŚCIELNY" wychodzi co tydzień w czwartek. — Przedpłata kwartalna wynosi na całe Niemcy 3 m., dla Galicyi i Austryi 1½ flor., w innych krajach cena prenumeracyjna z doliczeniem odnośnego portoryum. — Biuro redakcyi przy ulicy Seminaryjskiej Nr. 2. — Rękopisma nadsyłane Redakcyi, jeśli nie zostaną zużyte, zwracają się na żądanie. — Listy do Redakcyi winny być frankowane.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

LEONIS

DIVINA PROVIDENTIA PAPAE XIII.

EPISTOLA ENCYCLICA

AD PATRIARCHAS PRIMATES ARCHIEPISCOPOS ET EPISCOPOS CATHOLICI ORBIS UNIVERSOS GRATIAM ET COMMUNIONEM CUM APOSTOLICA SEDE HABENTES.

(Dokończenie).

Secta igitur Massonum quid sit, et quod iter affectet ex his quae summatim attigimus, satis elucet. Praecipua ipsorum dogmata tam valde a ratione ac tam manifesto discrepant, ut nihil possit esse perversius. Religionem et Ecclesiam, quam Deus ipse condidit, idemque ad immortalitatem tuetur, velle demoliri, moresque et instituta ethnicorum duodeviginti saeculorum intervallo revocare, insignis stultitiae est impietatisque audacissimae. Neque illud vel horribile minus, vel levius ferendum, quod beneficia repudientur per Iesum Christum benigne parta neque hominibus solum singulis, sed vel familia vel communitate civili consociatis; quae beneficia ipso habentur inimicorum iudicio testimonioque maxima. In huiusmodi voluntate vesana et tetra recognosci propemodum videtur posse illud ipsum, quo Satanas in Iesum Christum ardet, inexpiabile odium ulciscendique libido. — Similiter illud alterum, quod Massones vehementer conantur, recti atque honesti praecipua fundamenta evertere, adiutoresque se praebere iis, qui more pecudum quodcumque libeat, idem licere vellent, nihil est aliud quam genus humanum cum ignominia et dedecore ad interitum impellere. — Augent vero malum ea, quae in societatem cum domesticam tum civilem intenduntur pericula. Quod enim alias exposuimus, inest in matrimonio sacrum et religiosum quiddam omnium fere et gentium et aetatum consensu: divina autem lege cautum esse, ne coniugia dirimi liceat. Ea si profana fiant, si distrahi liceat, consequatur in familia necesse est turba et confusio, excidentibus de dignitate feminis, incerta rerum suarum incolumitatisque sobole. — Curam vero de religione publice adhibere nullam, et in rebus civicis ordinandis, gerendis, Deum nihilo magis respicere, quam si omnino non esset, temeritas est ipsis ethnicis inaudita; quorum in animo sensuque erat sic penitus affixa non solum opinio Deorum, sed religionis publicae necessitas, ut inveniri urbem facilius sine solo, quam sine Deo posse arbitrarentur. Revera humani generis societas, ad quam sumus natura facti, a Deo constituta est naturae parente: ab eoque tamquam a principio et fonte tota vis et perennitas manat innumerabilium, quibus illa abundat, bonorum. Igitur quemadmodum singuli pie Deum sancteque colere ipsa naturae voce admonemur, propterea quod vitam et bona quae comitantur vitae a Deo accepimus, sic eamdem ob caussam populi et civitates. Idcirco qui solutam omni religionis officio civilem communitatem volunt perspicuum est non injuste solum, sed etiam indocte absurdeque facere. — Quod vero homines ad coniunctionem congregationemque civilem Dei voluntate nascuntur, et potestas imperandi vinculum est civilis societatis tam necessarium ut, eo sublato, illam repente disrumpi necesse sit, consequens est ut imperandi auctoritatem idem gignat, qui genuit societatem. Ex quo intelligitur, imperium in quo sit, quicumque is est, ministrum esse Dei. Quapropter, quatenus finis et natura societatis humanae postulant, legitimae potestati iusta praecipienti aequum est parere perinde ac numini omnia moderantis Dei: illudque in primis a veritate abhorret, in populi esse voluntate positum obedientiam, cum libitum fuerit, abiicere. — Similiter, pares inter se homines esse universos, nemo dubitat, si genus et natura communis, si finis ultimus unicuique ad assequendum propositus, si ea, quae inde sponte fluunt, iura et officia spectentur. At vero quia ingenia omnium paria esse non possunt, et alius ab alio distat vel animi vel corporis viribus, plurimaeque sunt morum, voluntatis, naturarum dissimilitudines, idcirco nihil tam est repugnans rationi, quam una velle comprehensione omnia complecti, et illam omnibus partibus expletam aequabilitatem ad vitae civilis instituta traducere. Quemadmodum perfectus corporis habitus ex diversorum existit iunctura et compositione membrorum, quae forma usuque differunt, compacta tamen et suis distributa locis complexionem efficiunt pulcram specie, firmam viribus, utilitate nesessariam: ita in republica hominum quasi partium infinita propemodum est dissimilitudo: qui si habeantur pares arbitriumque singuli suum sequantur, species erit civitatis nulla deformior: si vero dignitatis, studiorum, artium distinctis gradibus, apte ad commune bonum conspirent, bene constitutae civitatis imaginem referent congruentemque naturae.

Ceterum ex iis quos commemoravimus, turbulentis erroribus, maximae sunt civitatibus extimescendae formidines. Nam sublato Dei metu legumque divinarum verecundia, despecta principum auctoritate, permissa probataque seditionum libidine, proiectis ad licentiam cupiditatibus popularibus, nullo nisi poenarum freno, necessario secutura est rerum omnium commutatio et eversio. Hanc immo commutationem eversionemque consulto meditantur, idque prae se ferunt, plurimi *Communistarum* et *Socialistarum* consociati greges: quorum coeptis alienam ne se dixerit secta Massonum, quae et consiliis eorum admodum favet, et summa sententiarum capita cum ipsis habet communia. Quod si nec continuo nec ubique ad extrema experiendo decurrunt, non ipsorum est disciplinae, non voluntati tribuendum, sed virtuti religionis divinae, quae extingui non potest, itemque saniori hominum parti, qui societatum clandestinarum recusantes servitutem, insanos earum conatus forti animo refutant.

Atque utinam omnes stirpem ex fructibus iudicarent, et malorum quae premunt, periculorum quae impendent, se-

men et initium agnoscerent! Res est cum hoste fallaci et doloso, qui serviens auribus populorum et principum, utrosque mollibus sententiis et assentatione cepit. — Insinuando sese ad viros principes simulatione amicitiae, hoc spectarunt Massones, illos ipsos habere ad opprimendum catholicum nomen socios et adiutores potentes: quibus quo maiores admoverent stimulos, pervicaci calumnia Ecclesiam criminati sunt de potestate iuribusque regiis cum principibus invidiose contendere. His interim artibus quaesita securitate et audacia, plurimum pollere in regendis civitatibus coeperunt, ceterum parati imperiorum fundamenta quatere, et insequi principes civitatis, insimulare, eiicere, quoties facere secus in gubernando viderentur, quam illi maluissent. — Haud absimili modo populos assentando ludificati sunt. Libertatem prosperitatemque publicam pleno ore personantes, et per Ecclesiam Principesque summos stetisse, quominus ex iniqua servitute et egestate multitudo eriperetur, populo imposuerunt, eumque rerum novarum sollicitatum siti in oppugnationem utriusque potestatis incitaverunt. Nihilominus tamen speratarum commoditatum maior est expectatio, quam veritas: immo vero peius oppressa plebes magnam partem iis ipsis carere cogitur miseriarum solatiis, quae, compositis ad christiana instituta rebus, facile et abunde reperire potuisset. Sed quotquot contra ordinem nituntur divina providentia constitutum, has dare solent superbiae poenas, ut ibi afflictam et miseram offendant fortunam, unde prosperam et ad vota fluentem temere expectavissent.

Ecclesia vero, quod homines obedire praecipue et maxime iubet summo omnium principi Deo, iniuria et falso putaretur aut civili invidere potestati, aut sibi quicquam de iure principum arrogare. Immo quod civili potestati aequum est reddere, id plane iudicio conscientiaque officii decernit esse reddendum. Quod vero ab ipso Deo ius arcessit imperandi, magna est ad civilem auctoritatem dignitatis accessio, et observantiae benevolentiaeque civium colligendae adiumentum non exiguum. Eadem amica pacis, altrix concordiae, materna omnes caritate complectitur; et iuvandis mortalibus unice intenta, iustitiam oportere docet cum clementia, imperium cum aequitate, leges cum moderatione coniungere: nullius ius violandum, ordini tranquillitatique publicae serviendum, inopiam miserorum, quam maxime fieri potest, privatim et publice sublevandam. *Sed propterea putant*, ut verba usurpemus Augustini, *vel putari volunt, christianam doctrinam utilitati non convenire reipublicae, quia nolunt stare rempublicam firmitate virtutum, sed impunitate vitiorum.*[1]) — Quibus cognitis, hoc esset civili prudentiae admodum congruens, et incolumitati communi necessarium, principes et populos non cum Massonibus ad labefactandam Ecclesiam, sed cum Ecclesia ad fragendos Massonum impetus conspirare.

Utcumque erit, in hoc tam gravi ac nimis iam pervagato malo Nostrarum est partium, Venerabiles Fratres, applicare animum ad quaerenda remedia. — Quia vero spem remedii optimam et firmissimam intelligimus esse in virtute sitam religionis divinae, quam tanto peius Massones oderunt, quanto magis pertimescunt, ideo caput esse censemus saluberrimam istam adversus communem hostem advocatam adhibere virtutem. Itaque quaecumque romani Pontifices Decessores Nostri decreverunt inceptis et conatibus sectae Massonum impediendis: quaecumque aut deterrendi ab eiusmodi societatibus aut revocandi caussa sanxerunt, omnia Nos et singula rata habemus atque auctoritate Nostra Apostolica confirmamus. In quo quidem plurimum voluntate christianorum confisi, per salutem singulos suam precamur quaesumusque, ut religioni habeant vel minimum ab iis discedere, quae hac de re Sedes Apostolica praeceperit.

Vos autem, Venerabiles Fratres, rogamus, flagitamus, ut collata Nobiscum opera, extirpare impuram hanc luem quae serpit per omnes reipublicae venas, enixe studeatis. Tuenda Vobis est gloria Dei, salus proximorum: quibus rebus in dimicando propositis, non animus Vos, non fortitudo deficiet. Erit prudentiae vestrae iudicare, quibus potissimum rationibus ea, quae obstabunt et impedient, eluctanda videantur. — Sed quoniam pro auctoritate officii Nostri par est probabilem aliquam rei gerendae rationem Nosmetipsos demonstrare, sic statuite, primum omnium reddendam Massonibus esse suam, dempta persona faciem: populosque sermone et datis etiam in id Litteris episcopalibus edocendos, quae sint societatum eius generis in blandiendo alliciendoque artificia, et in opinionibus pravitas, et in actionibus turpitudo. Quod pluries Decessores Notri confirmarunt, nomen sectae Massonum dare nemo sibi quapiam de caussa licere putet, si catholica professio et salus sua tanti apud eum sit, quanti esse debet. Ne quem honestas assimulata decipiat: potest enim quibusdam videri, nihil postulare Massones, quod aperte sit religionis morumve sanctitati contrarium: verumtamen quia sectae ipsius tota in vitio flagitioque est et ratio et caussa, congregare se cum eis, eosve quoquo modo iuvare, rectum est non licere.

Deinde assiduitate dicendi hortandique pertrahere multitudinem oportet ad praecepta religionis diligenter addiscenda: cuius rei gratia valde suademus, ut scriptis et concionibus tempestivis elementa rerum sanctissimarum explanentur, quibus christiana philosophia continetur. Quod illuc pertinet, ut mentes hominum eruditione sanentur et contra multiplices errorum formas et varia invitamenta vitiorum muniantur in hac praesertim et scribendi licentia et inexhausta aviditate discendi. — Magnum sane opus: in quo tamen particeps et socius laborum vestrorum praecipue futurus est Clerus, si fuerit, Vobis adnitentibus, a disciplina vitae, a scientia litterarum probe instructus. Verum tam honesta caussa tamque gravis advocatam desiderat industriam virorum laicorum, qui religionis et patriae caritatem cum probitate doctrinaque coniungant. Consociatis utriusque ordinis viribus, date operam, Venerabiles Fratres, ut Ecclesiam penitus et cognoscant homines et caram habeant: eius enim quanto cognitio fuerit amorque maior, tanto futurum maius est societatum clandestinarum fastidium et fuga. — Quocirca non sine caussa idoneam hanc occasionem nacti, renovamus illud quod alias exposuimus, Ordinem Tertium Franciscalium, cuius paullo ante temperavimus prudenti lenitate disciplinam, perquam studiose propagare tuerique oportere. Eius enim, ut est ab auctore suo constitutus, haec tota est ratio, vocare homines ad imitationem Iesu Christi, ad amorem Ecclesiae, ad omnia virtutum christianarum officia; proptereaque multum posse debet ad societatum nequissimarum supprimendam contagionem. Novetur itaque quotidianis incrementis isthaec sancta sodalitas, unde cum multi expectari possunt fructus, tum ille egregius, ut traducantur animi ad libertatem, ad fraternitatem, ad aequalitatem iuris; non qualia Massones absurde cogitant, sed qualia et Iesus Christus humano generi comparavit et Franciscus secutus est. Libertatem dicimus *filiorum Dei*, per quam nec Satanae, nec cupiditatibus, improbissimis dominis, serviamus; fraternitatem, cuius in Deo communi omnium procreatore et parente consistat origo: aequalitatem, quae iustitiae caritatisque constituta fundamentis, non omnia tollat inter homines discrimina, sed ex vitae, officiorum, studiorumque varietate mirum illum consensum efficiat et quasi concentum, qui natura ad utilitatem pertinet dignitatemque civilem.

[1]) *Epist.* CXXXVII. al. III ad Volusianum c. V, n. 20.

Tertio loco una quaedam res est, a maioribus sapienter instituta, eademque temporum cursu intermissa, quae tamquam exemplar et forma ad simile aliquid valere in praesentia potest. — Scholas seu collegia opificum intelligimus, rebus simul et moribus, duce religione, tutandis. Quorum collegiorum utilitatem si maiores nostri diuturni temporis usu et periclitatione senserunt, sentiet fortasse magis aetas nostra, propterea quod singularem habent ad elidendas sectarum vires opportunitatem. Qui mercede manuum inopiam tolerant, praeterquam quod ipsa eorum conditione uni ex omnibus sunt caritate solatioque dignissimi, maxime praeterea patent illecebris grassantium per fraudes et dolos. Quare iuvandi sunt maiore qua potest benignitate, et invitandi ad societates honestas, ne pertrahantur ad turpes. Huius rei caussa collegia illa magnopere vellemus auspiciis patrocinioque Episcoporum convenienter temporibus ad salutem plebis passim - restituta. Nec mediocriter Nos delectat, quod pluribus iam locis sodalitates eiusmodi, itemque coetus patronorum constituti sint: quibus propositum utrisque est honestam proletariorum classem iuvare, eorum liberos, familias, praesidio et custodia tegere, in eisque pietatis studia, religionis doctrinam, cum integritate morum tueri. — In quo genere silere hoc loco nolumus illam spectaculo exemploque insignem, de populo inferioris ordinis tam praeclare meritam societatem, quae a Vincentio patre nominatur. Cognitum est quid agat, quid velit: scilicet tota in hoc est, ut egentibus et calamitosis suppetias eat ultro, idque sagacitate modestiaque mirabili: quae quo minus videri vult, eo est ad caritatem christianam melior, ad miseriarum levamen opportunior.

Quarto loco, quo facilius id quod volumus assequamur, fidei vigiliaeque vestrae maiorem in modum commendamus iuventutem, ut quae spes est societatis humanae. — Partem curarum vestrarum in eius institutione maximam ponite: nec providentiam putetis ullam fore tantam, quin sit adhibenda maior, ut iis adolescens aetas prohibeatur et scholis et magistris, unde pestilens sectarum afflatus metuatur. Parentes, magistri pietatis, Curiones inter christianae doctrinae praeceptiones insistant. Vobis auctoribus, opportune commonere liberos et alumnos de eiusmodi societatum flagitiosa natura, et ut mature cavere discant artes fraudolentas et varias, quas earum propagatores usurpare ad illaqueandos homines consueverunt. Immo qui adolescentulos ad sacra percipienda rite erudiunt, non inepte fecerint, si adducant singulos ut statuant ac recipiant inscientibus parentibus, aut non auctore vel Curione vel conscientiae iudice, nulla se unquam societate obligaturos.

Verum probe intelligimus, communes labores nostros evellendis his agro Dominico perniciosis seminibus haudquaquam pares futuros, nisi caelestis dominus vineae ad id quod intendimus benigne adiuverit. — Igitur eius opem auxiliumque implorare necesse est studio vehementi ac sollicito, quale et quantum vis periculi et magnitudo necessitas requirunt. Effert se insolenter, successu gestiens, secta Massonum, nec ullum iam videtur pertinaciae factura modum. Asseclae eius universi nefario quodam foedere et occulta consiliorum communitate iuncti operam sibi mutuam tribuunt, et alteri alteros ad rerum malarum excitant audaciam. Oppugnatio tam vehemens propugnationem postulat parem: nimirum boni omnes amplissimam quamdam coeant opus est et agendi societatem et precandi. Ab eis itaque petimus, ut concordibus animis contra progredientem sectarum vim conferti immotique consistant: iidemque multum gementes tendant Deo manus supplices, ab eoque contendant, ut christianum floreat vigeatque nomen: necessaria libertate Ecclesia potiatur: redeant ad sanitatem devii: errores veritati, vitia virtuti aliquando concedant. — Adiutricem et interpretem adhibeamus MARIAM Virginem matrem Dei, ut quae a conceptu ipso Satanam vicit, eadem se impertiat improbarum sectarum potentem, in quibus perspicuum est contumaces illos mali daemonis spiritus cum indomita perfidia et simulatione reviviscere. — Obtestemur principem Angelorum caelestium, depulsorem hostium infernorum, MICHAELEM: item JOSEPHUM Virginis sanctissimae sponsum, Ecclesiae catholicae patronum caelestem salutarem: PETRUM et PAULLUM Apostolos magnos, fidei christianae satores et vindices invictos. Horum patrocinio et communium perseverantia precum futurum confidimus ut coniecto in tot discrimina hominum generi opportune Deus benigneque succurrat.

Caelestium vero munerum et benevolentiae Nostrae testem Vobis, Venerabiles Fratres, Clero populoque universo vigilantiae vestrae commisso Apostolicam Benedictionem peramanter in Domino impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum die XX Aprilis Anno MDCCCLXXXIV, Pontificatus Nostri Anno Septimo.

Leo PP. XIII.

Z mistyki.

(Dokończenie).

Chcąc zbadać, jakeśmy to zamierzyli, nadzwyczajne działanie władzy poznania w ekstazie, trzeba nam wprzódy zastanowić się nad tem, czem jest histerya ze względu na inteligencyą. Choroba ta dotyka całego systemu nerwowego, mózgowo-spinalnego (kości pacierzowéj); atakuje mózg, tj. organ naturalnie niezbędny do działań najwyższych władz duszy. Działanie zatem inteligencyi u histerycznych jest bardzo nadwerężone; imaginacya, jak to się po największéj części objawia przy rozdrażnieniach mózgowych, staje się nadzwyczaj żywą i gorączkową, w czem uczeni najciaśniejszym pojęciom filozofii się sprzeciwiając, widzą wyższą potęgę życia intelektualnego; lecz ta gorączkowa czynność wyobraźni jest nienaturalna, ubezwładnia ona bystrość ducha i władze poznania, gdyż niepodobna, aby organ chory miał lepiéj spełniać swe funkcye, aniżeli organ zdrowy. Zresztą wszelkie spostrzeżenia, opisane w *Ikonografii*, wykazują u wszystkich histerycznych stan umysłowy tego rodzaju, że idee ich są dziwaczne i rzadko zgodne ze zdrowym zmysłem. Podczas napadu można być świadkiem wszelkiego rodzaju intelektualnych majaczeń; rozum jest wonczas zupełnie nieprzytomny, jak tego dowodzą fenomena suggestyi; a już co najmniéj jest tam nierozumnego, to marzenia, które jeszcze w znośnym ze sobą związku, jakkolwiek nie przekraczają nigdy prawa mechanicznego assocyacyi obrazów.

Czyż tak samo dzieje się w zachwyceniach? czyż przedstawiają one rzeczywiście symptomy jakiegoś poplątania i zamięszania intelektualnego? Mówimy tu tylko o przypadkach, potwierdzonych przez Kościół i teologów, innych nie bronimy. Nic łatwiejszego, jak zebrać niezliczone dowody na stan intelektualny tych dusz uprzywilejowanych: posłuszeństwo zawsze je prawie zniewalało do opisania tego, co się w nich działo, a pisma te wydane zostały na widok publiczny. Otóż co trzeba uznać, gdy je się czyta:

Są to najprzód wysilenia, by umieć językiem ludzkim opowiedzieć, czego doświadczyły te dusze i co im objawionem zostało w zachwyceniu. Gdyby istniał naród ślepych, którzyby żadnéj nie miał styczności z ludźmi widzącymi: niezawodnie mowa tego narodu nie posiadałaby żadnego wyrazu do określenia barw lub przymiotów światła. Niechby przyszedł jaki obcy, obdarzony wzrokiem, pomiędzy tych

niewidomych i usiłował dać im poznać w ich języku cuda, na jakie oczyma swemi patrzy, niesłychane napotkałby trudności. Daleko trudniéj zachwyconym językiem ludzkim opisać to, czego podczas swych zachwyceń doznawali w zmysłach, wyobraźni, rozumie. Język ludzki ledwo opisać zdoła zwykłe działania ducha; idee nam wrodzone lub nabyte, za pomocą których rozumiemy wszystko, nie stosują się do intuicyi zachwycenia, które są nieskończenie wyższego porządku. Nie za pomocą dedukcyi, rozumowania przychodzi zachwycony do poznania prawdy, jak to z nami się dzieje; prawda objawia się w ekstazie w najwyższym stopniu bezpośrednio, przez intuicyą; dzieje się to według wyrażenia, często z pod ich pióra płynącego, eksperymentalnie, że poznają najwyższy przedmiot, który im się objawia i daje im władzę patrzenia nań i rozumienia go. Nie podobna wytłomaczyć, dać zrozumieć téj operacyi eksperymentalnéj, chyba przez wskazanie na podobny eksperyment w życiu, który zna ten, kogo się chce pouczyć. Jakże można dać poznać smak jakiéjś potrawy temu, który jéj nigdy nie jadł? Aby zrozumieć dary intelektualne zachwyconych, trzeba samemu doznać zachwyceń.

Aniela z Foligno wskazuje wyraźnie na tę nieudolność języka swego. Jéj sekretarz, braciszek Arnaud pisze o tem: „Aniela dyktowała, a ja pisałem, często jednak przerywała mówiąc: wszystko co tu powiadam jest niczem — nie ma żadnego sensu — nie mogę mówić. Niekiedy wśród najwznioślejszych chwil, gdy słów jéj brakło, gdy ją wspomnienie widzenia w uniesienie wprawiało, porównując to, co mówiła, z tem, co chciała powiedzieć, przerywała wołając: bluźnię, bracie, bluźnię! nasz biedny język ludzki zdolny wyrazić tylko to, co się odnosi do ciała i myśli, po zatem jest nieudolny. Gdy chodzi o rzeczy boskie, słowo zamiera zupełnie. Niekiedy posługiwała się słowy, które dla mnie były zupełnie obce i nieznane; było to coś olśniewającego, potężnego, tysiąc razy cudowniejszego, aniżeli wszystko com napisał. Co napisałem przy jéj dyktowaniu, odczytywałem Anieli, aby poprawiła co potrzeba. Często bardzo mówiła do mnie: to szczególne! dziwne! coś napisał? nie poznaję tego! Pewnego razu rzekła do mnie: nie wiem jak ty to robisz, ale w tem, coś napisał, nie ma nic wyższego, nadzwyczajnego; inną znów razą mówiła: słowa, któreś napisał, przypominają mi z daleka to, co słyszałam, lecz gdybym nie była widziała tych rzeczy w świetle wewnętrznem, to, coś napisał, nie dałoby mi żadnego o tem pojęcia. Innego dnia: wszystko co jest poziomem i nic nie znaczącem w mych słowach, toś napisał, lecz o najwznioślejszéj treści, rzeczach duszy, słowa nie powiedziałeś."

Jeśli osoba mistyczna nie zdolna dać pojęcia o tem, co widziała nadprzyrodzonego w świątyni rzeczy boskich, może jednak za pomocą analogii jakąś słabą poddać ideę, tak samo jak zręczny artysta, kreśląc kilka linii na piasku, może np. w sposób bardzo niedoskonały przypomnieć Przemienie Rafaela. Takie są opisy osób mistycznych; kilka rysów zaledwie rozpoczętych przedmiotów, których doskonałość nieskończenie zachwycająca. Owóż te pierwsze próby, słabe usiłowania, jak niedokładne ze względu na ich przedmiot, czem są w stosunku do nas?

Ludzie, którym wykształcenia intelektualnego zaprzeczyć nie można i którzy są jedynymi i kompetentnymi sędziami w téj materyi, jednem słowem, teolodzy oświadczają, że te usiłowania, te pisma osób mistycznych są cudownemi ze stanowiska teologicznego. Teologia nie byłaby tem, czem jest, przedmiotem zazdrości filozofii poważnéj, która podziwia jéj konkluzye, nie mogąc do nich dojść o własnych siłach; teologia byłaby tylko konstrukcyą hipotetyczną pewnych umysłów rozkochanych w systemach metafizycznych, a jest ona jeszcze dość piękną i wzniosłą, aby przewyższać władze umysłowe niewiasty przy zdrowych zmysłach będącéj. Kiedy teolodzy odkrywają w jakiemś dziele cudowną doktrynę teologiczną, można się spuścić na nich i wierzyć im, że jest tam coś, co przynosi zaszczyt duchowi ludzkiemu. Lecz choćby nie odwoływać się na te powagi, czyż znajdzie się człowiek naukowy, któryby w pismach św. Teresy nie uznał potężnéj inteligencyi i rzadkiego zmysłu zdrowego, i potępiał Kościół za to, że téj niewieście nadał tytuł doktora? Św. Teresa zaś jest daleko sławniejszą przez swe zachwycenia, aniżeli przez pisma.

Książki osób mistycznych zresztą, jak są zamknięte dla ogółu czytelników, przedstawiają tu i owdzie rysy przewyższające, już nie mówimy pojęcia osoby histerycznéj, ani nawet pojęcia uczonego lekarza lub profesora filozofii w Sorbonie, lecz bystrość rozumu takiego Descartes'a lub Bossueta. Przytoczymy kilka przykładów.

Mówiliśmy o Anieli z Foligno. Jéj objawienia, zebrane przez brata Arnaud i przetłomaczone przez Ernesta Hello, są rzeczywiście jakby nasiane błyskawicami wysokiéj inteligencyi. Podajemy naprzód kilka jéj głębokich uwag o pokorze, cnocie tak mało znanéj, która ostatecznie nie jest niczem innem, jedno uznaniem rzetelnem wielkości Boga a nicości ludzkiéj. „Gdy szukam źródła milczenia, spokoju, znajduję je tylko w podwójnéj przepaści, w któréj niezmierzoność boska znajduje się sam na sam z nicością ludzką. Światłem téj podwójnéj przepaści — to pokora." Mówiąc o niezmierzoności ludzkiéj woła inną razą: „Pokora mię pochłonęła, jako ocean bezbrzeżny." Inny mistyk, Rusbrock, mówi tak samo: „Nasza istota jest niezmierzoną pustynią, w któréj oko się gubi, gdzie Bóg żyje i panuje." Co za głęboka myśl! „Znać siebie, znać Boga! mówi Aniela, to najwyższa konieczność panująca nad wszelką koniecznością. Być zawieszoną na wieki nad podwójną przepaścią, to moja tajemnica." Doktryna ta tak piękna a tak prawdziwa wyrażona jest gdzieindziéj przez ekstatyczną z Foligno mniéj palącemi słowy. „Ta pokora serca, któréj Bóg od was żąda i was uczy, jest cudownem światłem, otwierającem oczy duszy na nicość człowieka i niezmierzoność Boga. Im więcéj poznacie jego dobroć niezmierzoną, tym więcéj uczujecie waszą nicość. Im dokładniéj oglądać będziecie nicość i bezsilność waszą, tym głośniéj odzywać się będzie w duszy waszéj chwała Niepojętego: pokora rozważa dobroć boską, wydobywa z Boga łaski rodzące cnoty." W równie wzniosły sposób czyni Aniela spostrzeżenia psychologiczne np. o miłości Boga i ludzi, wznioślćj aniżeli najwięksi filozofowie. Lecz dość tych cytatów. Wspomnijmy jeszcze tylko, jak Aniela w swych wizyach oprócz języka ognistego nauczyła się świetnéj wymowy. „Dusza moja obejmuje często tajemnice boskie. Rozumiem wówczas.... a kiedy się ocknę na tym świecie z tych tajemnic, umiem kilka słów o nich powiedzieć na pewno. Lecz kiedy chodzi o niewypowiedziane działania, o blask chwały, nie zbliżaj się słowo ludzkie; co w téj chwili wybełkocę, zdaje mi się być ubliżeniem, i mam obawę, aby tego nie uważano za bluźnierstwo. Gdyby wszystkie pociechy duchowe, wszystkie radości niebieskie, wszelkie rozkosze boskie, uczute od początku świata; co więcéj, powiedzmy coś innego — cóż powiem? Gdyby wszyscy Święci, co żyli, mówili bezustannie o Bogu, i gdyby wszystkie rozkosze złe i dobre, jakich kiedykolwiek doznawały istoty ziemskie, przemieniły się w rozkosze najczystsze, duchowe, wieczne, i gdyby rozkosze te miały mnie doprowadzić do niewypowiedzianéj rozkoszy objawionego Boga; gdyby mi wszystko to razem ofiarowano, i gdybym za to miała oddać jednę chwileczkę mojéj najwyższéj rozkoszy, chwilę mego olśnienia, chwilę tak krótką, ile potrzeba do otwarcia lub zamknięcia powiek, powiedziałabym: nie, nigdy."

Przytaczamy jeszcze na dowód, do jakiego nastroju podnoszą dusze świętych zachwycenia, to, co mówi Dyonizy Kartuz, doctor extaticus, zdolny rzeczy takie ocenić o Ru-

sbrocku cudownym: „Był to człowiek nieokrzesany, niewykształcony, który nawet po łacinie nie umiał. Obdarzony był za to nadzwyczajną wiedzą nadprzyrodzoną. Językiem prostym opisywał najgłębsze i najwyższe prawdy z taką ścisłością i dokładnością, że najznakomitsi profesorowie teologii uznawali swą niezmierną niższość, i w jego obecności, zdjęci podziwem, ust nie śmieli otworzyć.“ Mając lat 60, usunął się Rusbrock do Zielonéj Doliny, gdzie Duch Boży duszy jego najcudowniejsze dawał łaski. „Kiedy uczuwał w sobie, mówi Surius, uczony Kartuz (pomiędzy wielu dziełami napisał Acta sanctorum), odbłyski natchnienia, szedł sam w głębię lasu, a gdy zaczerpnął u źródeł Ducha Bożego, pisał, czem dusza była przepełniona. W ten sposób prosty ten człowiek wyniesiony został po nad największych mistrzów. Ernest Hello, tłómacz Rusbrocka według łacińskiego tekstu przez Suriusa podanego, mówi o jego sposobie pisania: „Ocean płomieni palących się naraz byłby podobny do stylu Rusbrocka; jest on wyższy od stropów niebieskich, głębszy od chmury, a cztery widnokręgi byłyby dla niego szatą zbyt ciasną. Lecz w téj wielkości wszystko jest jak najściślejsze.“

I tak kilka słów mu wystarcza, aby odróżnić jasno unią mistyczną od bredni aleksandryjskiego panteizmu „Kiedy mówię o jedności pomiędzy Bogiem a człowiekiem, powiedziałem już i powtarzam, że nie chodzi o jedność natury, ani o jedność istoty, lecz o jedność miłości. Na ten punkt kładę przycisk. Istota Boska jest niestworzona, nasza jest stworzona — przepaść, któréj przekroczyć nie podobna, różnica wieczna. Nigdy jéj nie zatrą cuda miłości; nigdy zjednoczenie w zachwyceniu nie wytworzy jedności natury. Gubimy się w zachwyceniach radosnych, lecz nie gubimy się co do substancyi, chociaż w pewnem znaczeniu słowa jesteśmy jakoby zniweczeni: pozbawieni wiedzy i miłości bylibyśmy niezdolni do szczęśliwości wiecznéj.“ — Filozof mógłby to jeszcze powiedzieć, lecz czegoby największe geniusze własnym rozumem nigdy nie byli wynaleźli, to te kilka słów następujących zaraz po przytoczonych przez nas co dopiero: „Istota nasza jest niezmierną pustynią, w któréj wzrok ginie; skazani jesteśmy na błądzenie w téj pustyni, jeśli nas miłość nie podniesie wyżéj po nad nas samych, do łona Bożego.“

To podniesienie się nie jest dziełem człowieka, lecz dziełem Chrystusa przy pomocy pewnych warunków, zależnych w części od człowieka. „Chrystus — przytaczamy słowa cudownego mistyka — mówi w duchu: wyjdź ze siebie, wyjdź, kiedy cię przyciągam. Lecz to pociąganie jest niewymowne; podobne ono do zaproszenia wewnętrznego i żądania ze strony prawdy wiecznéj, która nas żąda, by się połączyć z nami. To zaproszenie jest nieznaną radością, i działalność wzniosła wynurza się z tego oceanu, gdyż człowiek się otwiera i rozszerza.“ „Wszystkie rozkosze świata są niczem w obec téj radości, o któréj mówię: gdyż tutaj Bóg rozpływa się w głębi nas z całą czystością, a dusza nasza nie tylko jest nim napełniona lecz przepełniona. Doświadczenie to jest jedynem światłem mogącem pokazać duszy straszną nędzę tych, co żyją bez miłości.“ Jakież to słowa! Przeczytajcie wszystko, co napisali ludzie po ludzku, od Thota Egipcyanina aż do dzisiejszych myślicieli najwięcéj zarozumiałych ze swych idei, a nie znajdziecie nic, coby do tego w zbliżeniu było podobnem, Czytając to, a właściwie wnikając w myśl tych słów, pojmuje się dopiero, co jest myśl pełna, żywa, a co przeciwnie myśl próżna, pozorna, powierzchowna, zimna, martwa, tj. myśl zawarta w tylu dziełach i najwięcéj sławionych ze stanowiska ludzkiego.

Inteligencya i inne wyższe władze nie podnoszą się nigdy wyżéj jak w fenomenach życia mistycznego. Zjawiska podobne, wywołane w Salpêtrière z takim mozołem za pomocą środków pedantycznie wykonanych u osób przysposobionych do tego, odpowiadających niezbędnym warunkom co do usposobienia, wieku, zdrowia, nie mają najmniejszego związku z rozumem; są to żarty i figle.

Teza zresztą nasza, o ile dotyczy histerycznych, znajduje potwierdzenie u męża kompetentnego. Dr. Henryk Huchard w nowem dziele o histerycznych,*) mówiąc o ich stanie umysłowym, wyraża się w następujących słowach: „Wszystkie te różne fazy ich stanu umysłowego, jakieśmy zbadać usiłowali, można streścić w ten sposób: Nie wiedzą, nie mogą i nie chcą. Wola ich jest zawsze chwiejna i słaba, znajduje się ona w stanie ustawicznéj wibracyi, obraca się za każdym powiewem, jak chorągiewka na dachu; dla tego to histeryczni taką ruchliwość, niestałość i zmienność w swych myślach, uczuciach, pragnieniach okazują. Dla tego też popełniają tak często kłamstwo, gdyż myślom swym pozwalają błądzić do woli rozigranéj wyobraźni, którą kierować nie umieją, jak gdyby bezustannie zostawały pod wpływem haszyszu.“ Lekarz ten potwierdza zatem nadzwyczajną ruchliwość w umyśle histerycznych osób, a ztąd nieuniknione osłabienie ich inteligencyi.

Jednem słowem, napad histeryczny, jak we wszystkich innych newrozach, powstaje z przyczyn chorobliwych, a więc fizycznych i materyalnych, zawsze prawie nieuniknionych. Zachwycenie zaś właściwe jest same w sobie stanem duchowym: symptomy materyalne mu towarzyszące są czystemi przypadłościami, które mogą się objawić lub nie, w téj lub innéj formie, bez naruszenia i ograniczenia głównego fenomenu. Zachwycenie pochodzi z obecności i wpływu przyrodzonego lub nadprzyrodzonego ze strony przedmiotu zdolnego rozbudzić nasze władze poznania i miłowania przedmiotu, który z powodu tych szczególniejszych przymiotów pociąga do siebie wszystkie siły duszy. W ciele, gdy zwłaszcza nie jest silnie zbudowane, może ztąd powstać jakiś rodzaj *deliquium*, omdlenia; a jeśli znajdą się się w niem dyspozycye do jakiéjś newrozy, rzeczą naturalną, że to deliquium przedstawia symptomy katalepsyi, tetanizmu i innych. Lecz newroza pozostaje tam zupełnie zewnętrzną, objawia się w niektórych symptomach ciała, ale nie wchodzi w zakres działania ducha i nie zamąca objawień w zachwyceniu.

Kwestye teologiczne.

Małżeństwo mieszane zawarte przed urzędnikiem stanu cywilnego. Do proboszcza parafii X. przychodzi pewien protestant i oświadcza mu, że powziął szczere postanowienie przejścia na łono katolickiego Kościoła; dodaje nadto, że przed półrokiem pojął małżonkę katoliczkę w urzędzie cywilnym, życzy jednak sobie zawrzeć małżeństwo kościelne w katolickim kościele i otrzymać błogosławieństwo kościelne. Proboszcz wiedząc, że Stolica św. dekretem św. Inkwizycyi z 6 września 1876 w archidyecezyi naszéj małżeństwa tego rodzaju chociaż niedozwolone i grzeszne, za ważne uznała, zapewnia protestanta, że poraz drugi małżeństwa zawierać nie może i tylko błogosławieństwo kościelne otrzyma, (również według nowego rozporządzenia Kongr. św. Inkwiz. z 31 sierpnia 1881, zezwalającego udzielać uroczystą benedykcyą infra Missam omnibus illis conjungibus qui eam in contrahendo matrimonio, quacumque ex causa non obtinuerint) gdy pouczony dostatecznie w religii katol. przyjęty zostanie do kościoła katol. Czy proboszcz postąpił sobie dobrze?

O d p. Nie. Zanim proboszcz wyda decyzyą, powinien wprzódy wypytać się petenta i jego mniemaną małżonkę, czy mieli r z e c z y w i ś c i e i n t e n c y ą z a w r z e ć m a ł ż e ń s t w o, czy też akt

*) *Caractère, moeurs, état mental des hystériques*, par le Dr. Henri Huchard, médecin de l'hôpital Tenon — Paris 1882.

w urzędzie cywilnym uważali tylko za formę przepisaną prawem, którą się nawzajem do niczego nie zobowiązali, albo innemi słowy, czy się po tym akcie za prawdziwych małżonków uważali, czy nie, czy owszem uważali za konieczne zawrzeć ślub w kościele. Św. Kongregacya Inkwizycyi stawia wyraźnie w dekrecie wspomnianym jako warunek ważności małżeństwa *dummodo constet de mutuo eorum consensu;* pasterza zatem obowiązkiem wywiedzieć się, czy ten konsens był dany in ordine ad matrimonium contrahendum, czy tylko za formę był uważany, wymaganą przez prawa państwa, ale w sumieniu nie zobowięzującą. Jeśli tedy interesenci obaj, albo jeden z nich oświadczy, że tego aktu w urzędzie cywilnym za małżeństwo nie uważali, ani też nie mieli intencyi zawrzeć w ten sposób związku małż., musi być dla ważności tego związku wobec Boga i sumienia w kościele według formy Sobor. Tryd. ponowiony konsens, a wtenczas i błogosławieństwo uroczyste infra Missam może im być udzielone. W takim jednak razie pasterz dusz z mieszanymi małżonkami postąpić sobie powinien jak cum concubinariis i na cały czas aż do zawarcia ślubu od siebie ich rozłączyć, w czasie tym stronę protest. nauczyć dostatecznie w religii kat., przyjąć od niej wyznanie wiary, albo ochrzcić według potrzeby sub conditione, ogłosić zapowiedzi kościelne itd. Stronie zaś katolickiej, w celu utrzymania jej od grzechu w tym czasie, częstą nakaże spowiedź. — Gdyby zaś obie strony oświadczyły, że akt w urzędzie stanu cywilnego spełniony za małżeństwo zawsze uznawali i w tym celu konsens swój wypowiedzieli, natenczas małżeństwo jest ważne, małżonków rozłączać nie potrzeba, ślubu w kościele powtórnie zawierać nie wolno, tylko błogosławieństwo uroczyste kościelne infra Missam pasterz dusz udzielić im winien.

KRONIKA
dyecezalna i zagraniczna.

Dyecezye polskie. Na wakującą od roku, po nominacyi ks. Kozłowskiego na Biskupa łucko-żytomierskiego, ważną posadę rektora akademii duchownej rzymsko katol. w Petersburgu powołany został ks. Franciszek Albin Symon, prałat katedry łucko-żytomierskiej, dawny tejże akademii profesor. *Przegląd katolicki warszawski* wielce jest uradowany z tego wyboru. „Wysokie przymioty umysłu i serca nowego zwierzchnika akademii, mówi to pismo, czynią go ze wszech miar godnym tej ważnej posady. Obdarzony niezwykłemi zdolnościami, jest on jednym z najuczeńszych kapłanów naszych. Oprócz dokładnej znajomości kilku obcych języków, odznacza się głęboką nauką teologiczną. Nadto będąc w sile wieku i znając potrzeby akademii, przy właściwej mu energii zdolny będzie kierować zakładem, na który oczy wszystkich słusznie się zwracają. Że rzeczywiście dostojny ks. prałat dokładnie zrozumie i wykona wkładaną na niego misyą, o tem nas przekonywa cała jego przeszłość.“ Ks. Symon ur. się 1841 r. na Wołyniu; odbywszy studya teologiczne w seminarium żytomierskiem i w akademii duchownej, gdy dzisiejszy ks. Biskup Bereśniewicz przewodniczył tej szkole, wysłany został 1862 r. do Monachium dla dokończenia teologicznego wykształcenia. W r. 1864 otrzymał tu stopień doktora św. teologii; tegoż roku wyświęcony był w Rzymie. Po powrocie do kraju powołany został 20 grudnia 1864 na profesora adjunkta archeologii biblijnej w akad. duch. petersburgskiej i prefekta alumnatu; w r. 1866 powierzono mu katedrę historyi kośc. i prawa kanon.; w r. 1870 objął katedrę Pisma św., w której to gałęzi nauki był specyalistą. Metropolita Fijałkowski mianował go kanonikiem honor. mohilewskim, a później zwierzchność dyecezalna kanonikiem grem. kapituły łuckiej i żytomierskiej. W grudniu 1877 opuścił akademią i zamieszkiwał stale w Żytomierzu. Ks. Biskup Kozłowski posunął go na godność prałata i zlecił mu obowiązki profesora języka greckiego i teologii dogmatycznej w seminaryum miejscowem. Ks. Symon jest szóstym z rzędu rektorem akademii petersburgskiej. (1, ks. metrop. Hołowiński, 2, prałat Jakubielski, 3, ks. Bereśniewicz, dzisiejszy Biskup kujawski, 4, ks. Dominik Stacewicz z zak. kaznodz. 5, ks. Kozłowski, dzisiejszy Biskup łucko-żytomierski.) — Ks. prałat Sięgalewicz przy katedrze gr. kat. św. Jura we Lwowie mianowany został przez Ojca św. prałatem domowym Jego Świątobliwości.

RZYM. Dnia 1 maja udzielił Papież posłuchanie Mgr. Zwerger, Biskupowi z Seckau w Styryi; tegoż samego dnia udzielił audyencyą zbiorową wielkiej liczbie wiernych z Włoch i z zagranicy; 2 maja przyjmował Ojciec św. dr. Dom Arroyo, prezydenta zgromadzenia prawodawczego i rady Stanu w republice Guatemala, który mu wręczył listy prezydenta tejże republiki uwierzytelniające go jako posła nadzwyczajnego u Stolicy Ap.; 3 maja udzielił Papież posłuchanie Mgrowi Pesci, Biskupowi tytul. z Marciana, wikaryuszowi apost. w Patna, w Indostanie; d. 6 bm. Mgrowi Ant. Fosco, Biskupów w Sebenica w Dalmacyi. — Internuncyuszem w Brazylii ma być mianowany Mgr. Rocco Cocchia w miejsce Mgr. Sambucetti, który otrzyma inne przeznaczenie. Mgr. Cocchia zatrzyma administracyą swej archidyecezyi Otranto. — *Moniteur de Rome* zaprzecza wiadomości, jakoby prefekt Propagandy, Kardynał Simeoni miał zawiązać rokowania z rządem włoskim względem konwersyi dóbr Propagandy i dodaje: „tego rodzaju kombinacya sprzeciwiałaby się tak godności jak i prawdziwym interesom Propagandy.“ — Stolica św. wysłała do nuncyuszów apostolskich drugą notę w sprawie Propagandy. W tym nowym dokumencie dyplomatycznym Watykan raz jeszcze illustruje gwałt, jakiego się rząd włoski dopuścił na prawach Papieztwa, i jaki uznaje jednomyślne całe Chrześcianstwo w swych protestach; odpycha nadto wszelką kombinacyą, któraby uwłaczać miała godności i interesom Propagandy. — Kardynałowie i prałaci konsultorowie św. Kongregacyi Obrzędów zebrali się 7 maja w pomieszkaniu prefekta Kardynała Bartoliniego, aby odczytać swe wota co do autentyczności i ważności cudów w sprawie beatyfikacyjnej wielebnej sługi Bożej Siostry Józefy od św. Agnieszki z zakonu eremitów św. Augustyna. Sesya ta jest pierwsza tego rodzaju i nazywa się ante-praeparatoria. — Ciekawą będzie niezawodnie dla niejednego z czytelników, ile pieniędzy potrzebuje Papież na utrzymanie. Dawniej pobierał Papież z kasy panstwa kościelnego na utrzymanie swego dworu, na pensye dla rezydujących przy Kuryi Kardynałów, personał nuncyatur, urzędników Kongregacyi, itd. listę cywilną 3 miliony 210 tysięcy fr. Po zaborze państwa kościelnego musiał Papież pokrywać różne wydatki, które dawniej z kasy państwa były płacone. Obecnie roczny rozchód Stolicy świętej wynosi w okrągłej sumie pięć milionów frank. Obok tego płaci pensye wszystkim papiezkim urzędnikom państwa, którzy się wzdrygali służyć pod najezdniczym rządem. Pensye te wynoszą około 2 milionów, tak że Papież potrzebuje rocznie 7 milionów, które wpływają ze Świętopietrza i z procentów od kapitałów, przez Piusa IX zebranych. Jałmużny same, które Papież rocznie rozdaje, obliczyć trzeba na pół miliona.

Niemcy. Profesorem teologii pastoralnej na akademii w Monasterze mianowany został proboszcz tamtejszego więzienia i redaktor monasterskiego *Pastoralblatt* ks. Funke. Ks. Dr. Knöpfler nie przyjął profesury historyi kościelnej na tejże akademii, natomiast habilitować się będzie jako docent prywatny tegoż przedmiotu znany już zaszczytnie z naukowych prac na polu historycznem, młody kapłan z dyecezyi monasterskiej Dr. Galland, który objął kierownictwo konwiktu Galena, zostającego dotąd pod zarządem prof. Dr. Hagemanna.

Austrya. Biskup tytul. z Nikopolis i koadjutor Kardynała i prymasa węgierskiego Simora, Mgr. Józef Szabo, umarł 29 z. m. w Gran. Urodził się 17 marca 1805 r. w Mezokomarm, dyecezyi Weszprim, a prekonizowany był 29 czerwca 1868 r.

Dokumenta urzędowe odnoszące się do śpiewu kościelnego.

I. Brewia Ojca św. Leona XIII do Benedyktyna dom Pothier. Dnia 5 marca r. b. wystósował Papież brewe do uczonego zakonnika Kongregacyi francuzkiéj Benedyktynów Don Józefa Pothier, aby mu powinszować za jego Graduał ze śpiewem gregoryańskim. Dzieło to wspominane już przez nas, ułożone zostało według najstarszych rękopisów, znalezionych głównie po klasztorach, i czyni prawdziwy zaszczyt nieznużonéj gorliwości i erudycyi uczonego Benedykta. Brewe to brzmi:

LEO PP. XIII

Dilecte Fili Religiose vir, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

Redditum fuit Nobis a Ven. Fratre Nostro Johanne Baptista Cardinali Episcopo Tusculano opus musicae a vobis in lucem editum, tum propter illa quae spectatissimus Vir Nobis significavit, libenti gratoque animo accepimus. Agnovimus enim, Dilecte Fili, vos solertem operam dedisse explicandis et illustrandis veteribus musicae sacrae monumentis, omnemque diligentiam adhibuisse, ut illorum accuratam rationem et formam, ex antiquis lucubrationibus a majoribus vestris magna cura servatis, artis musicae cultoribus exhiberetis. Hac in re, Dilecte Fili, non solum laudandam ducimus industriam vestram, quae in opere difficultatis et laboris pleno plurium annorum curas insumpsit, sed etiam egregiam voluntatem vestram erga Romanam Ecclesiam, quae genus illud Sacrorum concentuum, qui S. Gregorii M. nomine commendantur, magno semper in honore habendum judicavit. Quapropter Nos impense cupimus ut hae Nostrae litterae vobis sint testes commendationis, qua praeclara studia vestra historiam disciplinam decus musicae sacrae spectantia tanto magis prosequimur, quo magis adversorum temporum asperitatem eluctantes, honori religionis et Ecclesiae strenue famulari contenditis, adprecantem autem clementissimum Deum ut virtutem vestram sua potenti gratia roboret, quo in dies magis lux eius luceat coram hominibus, Apostolicam Benedictionem in auspicium coelestium munerum et in pignus paternae Nostrae dilectionis, Tibi, Dilecte Fili, cunctisque religiosis sodalibus tuis, peramanter in Domino impertimus. — Datum Romae apud S. Petrum, die 8 Martii an. 1884. Pontificatus Nostri Anno Septimo.

Ponieważ przeciwnicy dekretu św. Kongregacyi Obrzędu z (10) 27 kwietnia 1883 r., zalecającego wydanie autentyczne Graduału, dokonane przez Pusteta w Regensburgu, zwłaszcza Francuzi dekret ten wyzyskiwali w swych celach i głosić poczęli, że Stolica św. brewem tem potwierdziła śpiew liturgiczny, w Graduale O. Pothier zawarty, jako najzgodniejszy z pierwotnym śpiewem Grzegorza św., wystósował Papież do O. Pothier pod d. 3 maja r. b. drugie brewe, w którem oświadcza, że dzieło uczonego Benedyktyna pochwalił tylko jako pracę naukową i odznaczającą się erudycyą w starożytnéj muzyce św., lecz rozporządzenia wydane przez Kongreg. św. Obrzęd. pozostały przez to nienaruszone. Drugie to brewe brzmi:

Dilecto Filio Religioso Viro Josepho Pothier O. S. B. Solesmes in Gallia.

LEO PP. XIII.

Dilecte Fili Religiose Vir, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

Quamquam Nos ad tuam epistolam rescribentes quam die 24 Decembris anno superiori dedisti, in tua tuorumque industria commendanda quam explicandis et illustrandis veteribus musicae sacrae monumentis attulistis opus Gradualis a vobis editi unice spectaverimus tamquam opus ad historiam et disciplinam seu scientiam musicae sacrae pertinens et eruditionis gratia institutum uti ex Nostris litteris patet, tamen ne litterae illae occasionem falsis interpretationibus praebeant, Tibi Dilecte Fili, significandum in praesens censuimus, Nos in iisdem litteris ad Te datis non eam mentem habuisse ut vel minimum a Decreto per Congregationem Nostram Sacris Ritibus praepositam die 10 aprilis anno superiore auctoritate Nostra vulgato cuius initium „Romanorum Pontificum sollicitudo“ recederemus, nec consilium Nostrum fuisse opus Gradualis Nobis oblati ad Liturgiae Sacrae usum approbare, quam in rem opus ipsum accurato examini memoratae Congregationis ut moris est Apostolicae Sedis in hujusmodi negotiis, necessario fuisset subjiciendum. Hac mente Nostra Tibi significata qua memorati Decreti vim firmam ratamque esse decernimus, Apostolicam Benedictionem in pignus paternae dilectionis, et in auspicium caelestis praesidii Tibi tuisque, Dilecte Fili, peramanter in Domino impertimus. — Datum Romae apud S. Petrum die 3 Maji an. 1884. Pont. Nostri Anno VII.

LEO PP. XIII.

W związku z tem stoi dawniéj już wydany list prefekta św. Kongregacyi Obrz. Kard. Bartoliniego, który w obec różnorodnych a namiętnych dyskusyi tłomaczy znaczenie wspomnionego dekretu z (10) 27 kwietnia. Ponieważ w liście tym wypowiedziane jest w przedmiocie śpiewu kościelnego zdanie Kardynała, który mocą swego urzędu ma tu głos rozstrzygający, dla tego i ten list przytaczamy.

II. Kardynał Bartolini Prefekt ś. Kongregacyi Obrzędów o muzyce kościelnéj. Dla wytłomaczenia, jakie okoliczności list ten wywołały, trzeba nam dodać kilka słów. Jak wiadomo, na kongresie w Arezzo, w 1882 odbytym, nie zgadzali się członkowie tego zebrania w kwestyi, jakich książek używać do śpiewu liturgicznego. Stolica ś. oświadczyła się za księgami liturgicznemi, wydanemi u Pusteta w Regensburgu. Ponieważ ta najwyższa decyzya, w krótkich, jak zwykle, słowach była wyrzeczona, powstało dużo wątpliwości co do prawdziwego znaczenia słów papiezkiego dekretu. Profesor Guarino Amelli z Medyolanu, wezwany do objaśnienia bliższego oświadczenia papiezkiego, uczynił to w piśmie miesięcznem *Osservatore cattolico*, wychodzącem w Medyolanie. Treścią jego wywodów jest: że pap. dekret nie zakazał studyów starożytnéj muzyki liturgicznéj; że nie potępił metody wykonywania śpiewu gregoryańskiego według sposobu Guidona z Arezzo (tj. na kilka głosów); że dekret nie zakazuje ogłoszenia i drukowania nowych wydań, czy już dawniéj wyszły, czy późniéj jeszcze pojawić się mają, jeśli się to dzieje jedynie w zamiarze ułatwienia historycznych i archeologicznych studyów liturgicznego śpiewu.

Inna jeszcze kwestya, przedłożona temuż profesorowi, odnosiła się do praktycznego wykonywania pierwotnego śpiewu gregoryańskiego: czy jest intencyą dekretu pap. zakazać tego śpiewu zupełnie do celów liturgicznych, czy też pozwolić i dopuścić, jak to w muzyce Palestryny, towarzyszeniu organ i instrumentów muzykalnych nawet i wtedy, gdyby wykonanie znacznie więcéj zabierało czasu, aniżeli pierwotny śpiew liturgiczny. — Pewną jest rzeczą, że ten pierwotny gregoryański śpiew co do piękności i melodyi liturgicznéj wspomnianą drugą muzykę daleko przewyższa. Sądzę dla tego, mówi daléj profesor, że nie ma powodu, dla czegoby Stolica św., po poprzedniem zbadaniu i postanowieniu, że śpiew rzeczony jest prawdziwy — nie miała pozwolić na wykonywanie go podczas nabożeństw w pewnych okolicznościach, przypuściwszy zwłaszcza, że organy towarzyszą przy śpiewie. Profesorowi się zdaje, jak się daléj wyraża, żeby to ubliżało Stolicy św., gdyby ktoś sądził, że w tym dekrecie wszelki sposób ozdobniejszy (do tego należy wykonywanie na głosy) wykonywania gregoryańskiego śpiewu chciała wykluczyć z nabożeństw, gdy przez tyle wieków z tak wielkiem zbudowaniem wszędzie po kościołach był wykonywany, a śpiew liturgiczny nowszy, uproszczony dla wygody, z niego został wyjęty.

Z tego widzimy, że profesor mówi o prostym i zdobniejszym stylu w wykonywaniu śpiewu liturgicznego i sądzi, że Rzym obydwa sposoby pochwala, jak i na inną niegregoryańską muzykę przy pewnych okolicznościach pozwala. Pytanie, czy Rzym lub właściwa kościelna władza w Rzymie zdanie to pro-

fesora medyolańskiego potwierdza? Owóż Kardynał Bartolini w liście wspomnionym godzi się na to zdanie zupełnie. Ważny ten list brzmi jak następuje:

„Mój Panie! Winszuję mu artykułów ogłoszonych w urzędowem sprawozdaniu na miesiąc maj i czerwiec. Dałeś przy tem znakomity dowód Twego synowskiego posłuszeństwa dla Stolicy św. i prawdziwie przedstawiłeś właściwą myśl decyzyi św. Kongregacyi Obrz., wyrażoną w dekrecie z (10) 27 kwietnia rb. (1883). W dekrecie tym, który uważałeś za obowiązek ogłosić, Kongregacya św. dawniejsze swe zdanie w sprawie prostego śpiewu liturgicznego stale podtrzymuje. Poświęcaj się i nadal pracy nad ulepszeniem muzyki kościelnej, gdyż prawdziwie jest ono wielce pożądane. Jak już dawniej miałem sposobność Ci oświadczyć, dwie są drogi prowadzące do tego i to studyum muzyki z towarzyszeniem organ i instrumentów, według stylu kompozycyi wielkich mistrzów 17 i 18 wieku. Nie wiele jest miejscowości, gdzie muzyka Palestryny należycie wykonywana bywa, i o ile wiem, najdokładniejszą słyszeć można w papiezkiej kapeli i w tumie regensburgskim. Przyczynę, dla czego tę muzykę tak rzadko słyszeć można, przypisać należy wielkim wydatkom, jakie jéj wykonanie za sobą pociąga, jako też brakowi wyćwiczonych głosów potrzebnych. Aby ostatnią tę trudność usunąć, należy młodzież troskliwie do tego kształcić, jak też to czasu swego czynił Palestryna. Mamy przykład tego w gregoryańskiej kapeli all Anima, do której utworzenia się przyczyniłeś, gdzie starannie wyuczona młodzież wzniosło kompozycye Palestryny z efektem wykonuje.

Lecz ucho włoskie, przyzwyczajone zanadto do tonu organ, nie znajduje przyjemności w pięknych harmoniach Palestryny, jeśli im nie towarzyszy muzyka instrumentalna. Podczas gdy dla prawdziwego miłośnika kościelnej muzyki efekt (bez instrumentów) jest cudowny, zwykła klasa słuchaczów, która o sztuce nie ma pojęcia, owe piękne kompozycye — oddźwięk melodyi niebieskich — uważa tylko za pomieszanie głosów. Gdyby tedy muzyka Palestryny często była wykonywana, zagrażałoby niebezpieczeństwo, iżby wierni, nieumiejący wzniosłych rzeczy dostatecznie ocenić, unikali nabożeństw, podczas którychby tego rodzaju muzyka wykonywana była. Gdy zaś organy są do tego użyte, śpiew z reguły podoba się więcej i staje się prawie czarujący, gdy mu towarzyszą inne instrumenta. Ten rodzaj muzyki był praktykowany u żydów, jak to Pismo św. poświadcza.

Kompozycye Haydena i msze Mozarta, Cherubiniego i innych są znakomite i poważne i pod najmniejszym względem nie zasługują na krytykę, jakoby nie przystawały do świętości Kościoła. Aby sprzeczności unikać, należałoby się powstrzymywać od ganienia komponistów (z czasów obecnych), owszem zachęcać ich raczej należy do naśladowania stylu arcydzieł, jakie posiadamy. Przekonany jestem, że pod dobrem kierownictwem i przez częste wydawanie muzyki Palestryny z towarzyszeniem organ pożądana reforma z czasem wejdzie w życie.

W tej myśli gotów jestem przedsięwzięcia Twoje wspierać, o ile za potrzebne uważać będziesz.

Rzym, 15 lipca 1883.

podp. *D. Kard. Bartolini.*

Z listu tego możemy następujące wyciągnąć wnioski: 1) niewątpliwie wszelkie dawniejsze rozporządzenia Kościoła i Papieży co do muzyki kościelnej musiały być Kardynałowi znane; 2) w liście powyższym wyraził niezawodnie opinią obecnego Papieża, inaczejby ze względu na swe stanowisko na tego rodzaju publiczne wystąpienie nie był się odważył; 3) te właśnie kompozycye, które niejeden z nowatorów po prostu jako muzykę teatralną piętnuje, uznał Kardynał za kościelne, a z ich studyum tacy nowatorzy nie jedno jeszcze nauczyć się mogą. — Kardynał bowiem nie samego wymienia Palestrynę, lecz i innych; 4) w niektórych przypadkach, aby ludu od nabożeństw nie odstręczać, stosować się można, o ile Kościół pozwala, w śpiewie kościelnym do życzeń ludu, nie popełniając przy tem innego nadużycia. Muzyka dana jest ludziom od Boga na wyrażenie najgłębszych uczuć, jakie słowa śpiewu w sobie zawierają. Jeśli tedy na Wielkanoc, Zielone Świątki, Boże Narodzenie muzyka i śpiew ma w sobie zbyt wiele suchego i postnego materyału, to nie dziw, że ludzie z kościoła uciekają, i lękając się zbytecznego znudzenia i znużenia, zadowalniają się słuchaniem cichéj Mszy św. W takich razach odpowiednia jest według Kardynała uroczystsza chociaż kościelna muzyka. Jak słuszną jest rzeczą, aby w pewnych czasach pieśni pokutne, żałosne i smutne wykonywano, tak też należy dać wyraz radości i wesela, gdy tego znaczenie święta wymaga. Toć sam św. Tomasz z Akwinu pełnemi zapału słowy w pieśni Lauda Sion wzywa świat katolicki, aby Zbawiciela w Najśw. Sakramencie wielbił: *Quantum potes*, mówi on, tantum aude.... sit laus *plena*, sit *sonora*, sit *jucunda*, sit *decora* mentis jubilatio.

Prenumeratę na I tom Kazań i mów ks. Prusinowskiego złożyli: Hr. Żółtowski z Ujazdu na 5 egzem., ks. Andrzejewicz, subregens sem. duch. w Gnieźnie, ksiądz Zawadzki, prob. w Bukownicy, ks. Pragłowski pleb. Łączki p. Ropczyce (Galicya), ks. Karol Klusik w Buczaczu (Galicya), ks. Fr. Palys Jasionów p. Brzozów (Galicya), ksiądz Fox, katech. gimn. w Nowym Sączu (Galicya), ks. Jakób Szankowski gr. kat pleban w Kopyczyńcach (Galicya), ks. W. Rutkowski w Małej p. Wielopole Skrzyńskie (Galicya), ks. Zenkteler prob. z Ostroroga, ks. B. Rzońca z Niewodnéj p. Frysztak (Galicya), ks E. Drews w Krakowie, ks. Riedel prob. z Jutrosina, ks. Zemanek z Żywca na drugi egz., ks. Fr. Adamczewski z Poznania.

Na akcye towarzystwa św. Łukasza po 4 marki złożyli: ks. Zawadzki prob. w Bukownicy, ks. Riedel prob. z Jutrosina.

Redaktor i nakładzca ks. Władysław Jaskulski w Poznaniu. — Drukiem Jarosława Leitgebra w Poznaniu.